અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

ગુજરાત હાઇકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન (ક્વોશિંગ) નં. ૨૩૩૧/૨૦૧૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિપુલ એમ. પંચોલી

==========

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઇ હુકમના અર્થઘટન અંગેનો કાયદાનો કોઇ મહત્વનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	ના
૫	શું તેને સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવાનો છે?	ના

==========

તેજસ રમેશચંદ્ર મહેતા અને ૨....અરજદાર(રો)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય....સામાવાળા(ઓ)

==========

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(રો) નં. ૧ - ૩ તરફે વકીલ શ્રી આશિષ એમ. ડગલી

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસીક્યુટર સુશ્રી એચ.બી. પુનાની

==========

કોરમ: **માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિપુલ એમ. પંચોલી**

તારીખ : ૦૪/૦૨/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

રૂલ. સામાવાળા-ગુજરાત રાજ્ય તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર, સુશ્રી એચ.બી. પુનાની રૂલની બજવણી માફ રાખે છે. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની સંમતિથી રિટ અરજી આખરી સુનાવણી માટે હાથ પર લેવામાં આવી છે.

૨. આ રિટ અરજી કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ (જે હવે પછી ટૂંકમાં 'ધ કોડ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની જોગવાઈઓ સાથે વાંચતા ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવી છે. રિટ અરજીમાં, અરજદારે એવી અરજ કરેલ છે કે ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. ૩૬૪/૨૦૧૩ માં વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટ અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૩૦મી મે ૨૦૧૪ નો હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે.

૩. અરજદાર તરફેના વિદ્વાન વકીલ, શ્રી આશિષ ડગલીએ રજૂઆત કરી હતી કે ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૪૦૬, ૪૨૦ અને ૧૧૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે સી.આર. I-૩/૨૦૧૩ વાળી પ્રથમ માહિતી ફરિયાદ ગાંધીનગર પોલીસ સ્ટેશન ખાતે નોંધવામાં આવી હતી. સદર ફરિયાદ નોંધાવતા પહેલાં, ફરિયાદીએ સી.આઇ.ડી. (ક્રાઇમ) ઇકોનોમિક ઓફેન્સ સેલમાં એક અરજી આપી હતી, જે અરજી નં. ૩/૨૦૧૩ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી, જેના અનુસંધાને ડિટેક્ટીવ પોલીસ ઓફિસર, સી.આઇ.ડી. (ક્રાઇમ) દ્વારા અરજદારોને જુદા જુદા પ્રસંગોએ બોલાવવામાં આવ્યા હતા.

૩.૧ વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારોએ સદર અધિકારી સમક્ષ પોતાનો જવાબ રજૂ કર્યો હતો. ઉપરોક્ત પ્રથમ માહિતી ફરિયાદના સંબંધમાં તેમની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. તેમને ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, અમદાવાદ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા, અને તપાસ કરનાર અધિકારીએ તારીખ ૧૨મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૩ ના રોજ રિમાન્ડ અરજી આપી હતી. સદર રિમાન્ડ અરજીમાં તપાસ કરનાર અધિકારીએ જણાવ્યું હતું કે રકમ વસૂલ કરવા માટે મિલકતની ખરીદી કે રકમના ઉપયોગ અંગે પૂછપરછ કરવા માટે અરજદારોની ઉપસ્થિતિ જરૂરી છે. સદર અરજીમાં એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અરજદારોએ અન્ય લોકો સાથે પણ છેતરપિંડી આચરેલી છે, અને સદર

વ્યક્તિઓ/ભોગ બનનારાઓ વિશે પૂછપરછ કરવા માટે અરજદારો-આરોપીઓની ઉપસ્થિતિ જરૂરી છે.

૩.૨ વધુમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અરજદારો-આરોપીઓ વિવિધ બેંકોમાં જુદા જુદા બેંક ખાતાઓ અને લોકર્સ ધરાવે છે, અને તેથી, સદર ખાતાઓ અને લોકર્સની વિગતો મેળવવા માટે અરજદારોની કસ્ટડીમાં પૂછપરછ જરૂરી છે.

૩.૩ વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, અમદાવાદે તારીખ ૧૨મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૩ ના હુકમ દ્વારા સદર અરજી ફગાવી દીધી હતી. અરજદાર તરફેના વિદ્વાન વકીલે સદર હુકમમાં વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કરવામાં આવેલા તારણો પર આધાર રાખ્યો છે. વિદ્વાન વકીલે રેકોર્ડ પરથી વધુમાં ધ્યાન દોર્યું હતું કે ઉપરોક્ત અરજી ફગાવી દેવા સામે, તપાસ કરનાર અધિકારીએ વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટ, અમદાવાદ સમક્ષ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. ૩૬૪/૨૦૧૩ દાખલ કરી હતી, અને તારીખ ૩૦મી મે ૨૦૧૪ ના વાદગ્રસ્ત હુકમ મારફતે, વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટે સદર અરજી આંશિક રીતે મંજૂર કરી હતી, જેના દ્વારા અરજદારોને તપાસ કરનાર અધિકારી સમક્ષ આત્મસમર્પણ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો, અને આત્મસમર્પણની તારીખથી ત્રણ દિવસની મુદત માટે અરજદારોની કસ્ટડી તપાસ કરનાર અધિકારીને સોંપવામાં આવી હતી.

૩.૪ અરજદાર તરફેના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે સેશન્સ કોર્ટે અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા લેવામાં આવેલી દલીલોની યોગ્ય રીતે મૂલવણી કરી નથી, અને ભૂલભરેલી રીતે ત્રણ દિવસની મુદત માટે રિમાન્ડ મંજૂર કર્યા છે. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટે અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ પર યોગ્ય રીતે વિચારણા કરી નથી. સદર ચુકાદાઓ **ગુજરાત રાજ્ય વિરૂદ્ધ વીરભદ્રસિંહ ગોવુભા ગોહિલ અને અન્ય** ના કેસમાં જે **૧૯૯૭ (૧) જી.એલ.આર. ૮૬૦** માં રિપોર્ટ થયેલ છે, **પ્રવીણભાઈ પુરષોત્તમભાઈ પટેલ વિરૂદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય** જે **૨૦૦૫ (૩) જી.એલ.આર. ૨૪૬૨** માં રિપોર્ટ થયેલ છે, અને **જયરાજસિંહ તેમુભા જાડેજા વિરૂદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય** જે **૨૦૦૨ (૧) જી.એલ.આર. ૨૧૫** માં રિપોર્ટ થયેલ છે, તેમાં આપવામાં આવેલા છે. વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે રકમની વસૂલાત માટે પોલીસ કસ્ટડી આપવાની જરૂર નથી. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે કથિત રૂ. ૬૦,૦૦,૦૦૦/- ની રકમ માટે મૂળ ફરિયાદીને ચેકો અગાઉથી જ આપી દેવામાં આવ્યા હતા, અને જ્યારે સદર ચેકો નકારાયા, ત્યારે ફરિયાદીએ નેગોશિયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરી છે. સદર ફરિયાદ સંબંધિત કોર્ટ સમક્ષ પેન્ડિંગ છે, અને તેથી, જ્યારે તે જ રકમ માટે નેગોશિયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળની

કાર્યવાહી પેન્ડિંગ હોય, ત્યારે રૂ. ૬૦,૦૦,૦૦૦/- ની રકમની વસૂલાત માટે અરજદારની કસ્ટડી તપાસ કરનાર અધિકારીને આપી શકાય નહીં.

૩.૫ વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારો અને તેમના સંબંધીઓના બેંક ખાતાઓ અંગે માહિતી એકત્રિત કરવા માટે તપાસ કરનાર અધિકારી સંબંધિત બેંકનો સંપર્ક કરી શકે છે, અને વિગતો મેળવી શકે છે. તેથી, તે હેતુ માટે અરજદારોની પોલીસ કસ્ટડી તપાસ કરનાર અધિકારીને આપી શકાય નહીં. આથી, વાદગ્રસ્ત હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે.

૩.૬ વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ગાંધીનગર પોલીસ સ્ટેશન દ્વારા પ્રથમ માહિતી ફરિયાદ નોંધવામાં આવી તે પહેલાં, એ જ ફરિયાદી દ્વારા સી.આઇ.ડી. (ક્રાઇમ) ઇકોનોમિક ઓફેન્સ સેલમાં લેખિત ફરિયાદ આપવામાં આવી હતી, અને સદર લેખિત ફરિયાદના સંબંધમાં, સી.આઇ.ડી. (ક્રાઇમ) ના ડિટેક્ટીવ પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, શ્રી આઈ.આઈ. શેખ દ્વારા અરજદારોને બોલાવવામાં આવ્યા હતા. અરજદારોએ પોતાના જવાબ સાથે સદર અધિકારી સમક્ષ તમામ વિગતો આપી હતી, અને તેથી, તમામ વિગતો તપાસ કરનાર અધિકારી પાસે ઉપલબ્ધ છે. તેમ છતાં, માત્ર અરજદારોને હેરાન કરવાના હેતુથી જ તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા રિમાન્ડ માટેની અરજી આપવામાં આવી હતી.

૪. સામાવાળા-રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર, સુશ્રી એચ.બી. પુનાનીએ સી.આઇ.ડી. (ક્રાઇમ) ના ડિટેક્ટીવ પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, શ્રી બી.કે. પુરોહિત દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા સોગંદનામા-પર-જવાબ પર આધાર રાખ્યો હતો, જે સંકલનના પાના નં. ૯૧ પર રજૂ કરવામાં આવેલ છે. વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે રજૂઆત કરી હતી કે પ્રથમ માહિતી ફરિયાદમાં અરજદારો સામે મૂકવામાં આવેલા ગંભીર આક્ષેપોને જોતાં, અરજદારોની કસ્ટડીમાં પૂછપરછ જરૂરી છે. તેણીએ રજૂઆત કરી છે કે આરોપીઓ દ્વારા સંચાલિત બેંક ખાતાઓ, લોકર્સ વગેરે પણ આરોપીઓના કબજામાં છે, અને તેથી, તપાસના હેતુ માટે અરજદારોની પોલીસ કસ્ટડી જરૂરી છે. તેણીએ સોગંદનામા પરથી વધુમાં ધ્યાન દોર્યું હતું કે રૂ. ૬૦,૦૦,૦૦૦/- ની છેતરપિંડી માટે ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી હતી. જોકે, તપાસ દરમિયાન એવી વિગત બહાર આવી છે કે અરજદારો-આરોપીઓએ રૂ. ૨.૫ કરોડ સુધીનો ગુનો આચર્યો છે, અને તેથી, તેમની કસ્ટડી જરૂરી છે. તેણીએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે તપાસ દરમિયાન તપાસ કરનાર અધિકારીને એ પણ જણાયું છે કે આરોપીઓએ પ્લોટ, જમીન, ઓફિસ અને મકાન જેવી કેટલીક મિલકત વેચી દીધી છે. જોકે, અરજદારોએ નાણાં ક્યાં ખર્ચ્યા કે રોક્યા છે તે જાહેર કર્યું નથી. ઉપરોક્ત વિગતો પણ અરજદારો પાસેથી મેળવવાની જરૂરી છે, અને તેથી, વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટે ત્રણ દિવસના રિમાન્ડ મંજૂર કરતો યોગ્ય હુકમ પસાર કર્યો છે. તેથી, આ રિટ અરજી ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

૫. મેં અરજદારો વતી રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલો અને રેકોર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવેલા દસ્તાવેજો તેમજ રેકોર્ડ પર રજૂ કરાયેલી અન્ય સામગ્રી પર વિચારણા કરી છે. એ બાબત સ્પષ્ટ થાય છે કે તારીખ ૨૫મી એપ્રિલ ૨૦૧૨ અને તારીખ ૧૦મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૩ વચ્ચેના સમયગાળા દરમિયાન બનેલા કથિત બનાવ અંગે અરજદારો સામે તારીખ ૧૦મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૩ ના રોજ પ્રથમ માહિતી ફરિયાદ નોંધવામાં આવી હતી. સદર પ્રથમ માહિતી ફરિયાદમાં, ફરિયાદીએ પોતે જણાવ્યું છે કે તારીખ ૧૪મી માર્ચ ૨૦૧૩ વાળી અરજી તેણીએ સી.આઇ.ડી. (ક્રાઇમ), ગાંધીનગરને આપી હતી. સદર પ્રથમ માહિતી ફરિયાદમાં, તેણીએ વધુમાં જણાવ્યું છે કે સી.આઇ.ડી. (ક્રાઇમ) સમક્ષ આપવામાં આવેલી સદર લેખિત ફરિયાદના સંબંધમાં ફરિયાદી, તેના પતિ અને અન્ય સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા હતા, અને સંબંધિત અધિકારી દ્વારા દસ્તાવેજો પણ એકત્ર કરવામાં આવ્યા હતા. આમ, પ્રથમ માહિતી ફરિયાદની વિગતો પરથી કહી શકાય કે અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆત સાચી છે કે સી.આઇ.ડી. (ક્રાઇમ) સમક્ષ આપવામાં આવેલી લેખિત ફરિયાદના સંબંધમાં અરજદારોએ સદર અધિકારીને સહકાર આપ્યો હતો, અને તેમની સમક્ષ તમામ જરૂરી વિગતો રજૂ કરી હતી. તેમ છતાં, તારીખ ૧૦મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૩ ના રોજ પ્રથમ માહિતી ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી હતી. સદર પ્રથમ માહિતી ફરિયાદના સંબંધમાં, અરજદારોની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી, અને સક્ષમ ફોજદારી

અદાલત દ્વારા તેમને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. તે દરમિયાન, ફરિયાદી દ્વારા મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ કોર્ટ સમક્ષ અરજદારો-આરોપીઓ પૈકીના એક સામે રૂ. ૬૩,૬૦,૦૦૦/- ની રકમના ત્રણ ચેકો પરત ફરવા અંગે નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી. સદર ફરિયાદ તારીખ ૨૬મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૩ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી હતી. આમ, પ્રથમદર્શી રીતે, એ બાબત સ્પષ્ટ છે કે તારીખ ૧૦મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૩ ના રોજ પ્રથમ માહિતી ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી તે પહેલાં, પ્રશ્નવાળી રકમ માટે તારીખ ૨૬મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૩ ના રોજ નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ થઈ ચૂકી હતી. આમ, આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, જો તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા તેમની રિમાન્ડ માટેની અરજીમાં જણાવવામાં આવેલા કારણો જોવામાં આવે, તો એ બાબત સ્પષ્ટ છે કે રૂ. ૬૦,૦૦,૦૦૦/- ની રકમની વસૂલાતના હેતુ માટે અરજદારોની પોલીસ કસ્ટડી માંગવામાં આવી છે. વાસ્તવમાં, ઉપર નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, સદર રકમ માટે, નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળની ફરિયાદ સક્ષમ કોર્ટ સમક્ષ પેન્ડિંગ છે, અને તેથી, આવા કારણોસર રિમાન્ડ મંજૂર કરી શકાય નહીં. વધુમાં, વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત હુકમમાં એવું તારણ આપ્યું છે કે અરજદારો-આરોપીઓને જામીન પર મુક્ત કરતી વખતે એવી શરત લાદવામાં આવી ન હતી કે અરજદારોએ તપાસમાં સહકાર આપવાનો રહેશે, અને તેથી, તપાસના હેતુ માટે રિમાન્ડ મંજૂર કરવા જરૂરી છે.

વાસ્તવમાં, ભૂતકાળમાં, પ્રથમ માહિતી ફરિયાદની નોંધણી પહેલાં પણ, સી.આઇ.ડી. (ક્રાઈમ), ઇકોનોમિક ઓફેન્સ સેલ, ગાંધીનગર સમક્ષ ફરિયાદી દ્વારા આપવામાં આવેલી લેખિત ફરિયાદના સંબંધમાં પૂછપરછ દરમિયાન, અરજદારોએ પોલીસ સત્તાવાળાઓને સહકાર આપ્યો હતો, અને તેથી, આ કારણસર પણ, તપાસ કરનાર અધિકારીને અરજદારોની પોલીસ કસ્ટડી સોંપી શકાય નહીં. વધુમાં, અરજદાર તરફેના વિદ્વાન વકીલે આ કોર્ટ દ્વારા **જયરાજસિંહ તેમુભા જાડેજા (ઉપર મુજબ)** ના કેસમાં આપવામાં આવેલા ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે. સદર ચુકાદામાં, આ કોર્ટે ફકરા નં. ૧૪ અને ૧૫ માં નીચે મુજબનું તારણ આપ્યું છે:

> "૧૪. રિમાન્ડના ઉપરોક્ત દર્શાવેલા ૧૧ કારણો જોતાં, એ બાબત સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે તપાસ એજન્સી પાસે પ્રથમદર્શી સામગ્રી હોવા છતાં પણ પૂછપરછ માટે પોલીસ કસ્ટડી જરૂરી છે તેવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે આ પૈકીનું એકપણ કારણ પર્યાપ્ત નથી. કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં, ગુનામાં અરજદારોની સંડોવણી અને પોલીસ સત્તાવાળાઓ દ્વારા એકત્ર કરવામાં આવેલી સામગ્રીને ધ્યાને લીધા વિના પણ, પોલીસ કસ્ટડીમાં રિમાન્ડનો હુકમ કરવા માટે આ પૈકીનું એકપણ કારણ ટકી શકે તેમ નથી. કબૂલાતનામું મેળવવા માટે રિમાન્ડ મંજૂર કરી શકાય નહીં, અન્ય આરોપીઓ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલી સામગ્રી શોધવા માટે કે

અન્ય આરોપીઓની ધરપકડ માટે રિમાન્ડ મંજૂર કરી શકાય નહીં. આ સંબંધમાં, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૮ એસ.સી. ૧૦૨૫ માં રિપોર્ટ થયેલ શ્રીમતી નંદિની સત્પથી વિ. પી.એલ. દાણી ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતનું અવલોકન સ્પષ્ટ શબ્દોમાં વ્યક્ત કરે છે કે જ્યારે રિમાન્ડ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૦(૩) નું ઉલ્લંઘન કરતું હોય, ત્યારે રિમાન્ડ મંજૂર કરી શકાય નહીં. સદર ચુકાદાના ફકરા ૩૨ માં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબનું તારણ આપ્યું હતું :

"૩૨. અમે હવે શરૂઆતમાં સૂચવેલા પ્રશ્નોના જવાબો આપીશું અને અમારી અદાલતના એવા ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરીશું જે 'મૌન' ની કલમના સૂર અને પ્રકૃતિ નક્કી કરે છે અને અમને અનિવાર્યપણે બાધ્ય કરે છે. અમે અગાઉ સમજાવ્યું છે કે શા માટે અમે કલમ ૧૬૧(૨) ને અનુચ્છેદ ૨૦(૩) પર એક પ્રકારની સંસદીય ટીકા તરીકે ગણીએ છીએ. તેથી, નક્કી કરવાનો પહેલો મુદ્દો એ છે કે શું પોલીસને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૬૦ અને ૧૬૧ હેઠળ એવી વ્યક્તિની પૂછપરછ કરવાની સત્તા છે જે તે સમયે આરોપી હોય અથવા ભવિષ્યમાં આરોપી વ્યક્તિ તરીકે ઉપસી શકે. પ્રિવી કાઉન્સિલ અને આ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે કલમ ૧૬૧ ના વ્યાપમાં વાસ્તવિક આરોપી અને શંકાસ્પદોનો સમાવેશ થાય છે અને કાઉન્સેલ દ્વારા અમારી સમક્ષ રજૂ

કરાયેલા વિગતવાર કારણોનું પુનરાવર્તન કર્યા વિના અમે આદરપૂર્વક તેની સાથે સંમત છીએ."

ત્યારબાદ, ફકરા ૪૨ અને ૫૩ માં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબનું તારણ આપ્યું હતું :

"૪૨. ચાલો આપણે માનવવધના એક પ્રસંગની કલ્પના કરીએ જેમાં 'એ' નું મૃત્યુ થાય છે અને 'બી' પર હત્યાની શંકા છે; ગુનાનું સ્થળ 'સી' છે. આવા કેસમાં પ્રશ્નોનો એક સમૂહ પ્રસ્તુત હોઈ શકે અને તેમ છતાં નિર્દોષ હોઈ શકે. કોઈપણ વ્યક્તિ જે ઘટનાસ્થળને ગાઢ વૃક્ષોવાળું અથવા અંધારું અથવા ઝરણાની નજીકનું ગણાવે છે તે ભૂગોળનો પ્રસ્તુત પુરાવો આપતી હોઈ શકે છે. તે જ રીતે, મૃતક પરના ઘા અંગેનો તબીબી પુરાવો અને જ્યાં લોહીના ખાબોચિયાં જોવા મળ્યાં હતાં તે સ્થળો અંગેનો પોલીસ પુરાવો પ્રસ્તુત છે પરંતુ 'બી' ની સામે તેનો કોઈ ગુનાહિત પ્રભાવ ન હોઈ શકે. પરંતુ એવો જવાબ કે 'બી' ઘટના સમયે અથવા તેની આસપાસ ઘટનાસ્થળે અથવા તેની નજીક જોવા મળ્યો હતો અથવા તેના કપડાં પર લોહી હતું તે ગુનાહિત ગણાશે, જે ગુનાહિત સંડોવણીનું જોખમ છે. આ અર્થમાં, એવા જવાબો કે જે પોતાની મેળે જ દોષસિદ્ધિને સમર્થન આપતા હોય તે કબૂલાત છે, પરંતુ જે જવાબો આરોપીના વાંક તરફ મજબૂત રીતે નિર્દેશ કરવાનું વાજબી વલણ ધરાવતા હોય તે ગુનાહિત સંડોવણીવાળા છે. પ્રસ્તુત

જવાબો કે જે પુરાવાની કડીમાં એક વાસ્તવિક અને સ્પષ્ટ કડી પૂરી પાડે છે અને આરોપીને ગુના સાથે બાંધી દેવા માટે પૂરતા છે, તે ગુનાહિત બને છે અને જો આરોપીના મોંમાંથી દબાણપૂર્વક કઢાવવામાં આવે તો તે અનુચ્છેદ ૨૦(૩) નો ભંગ કરે છે. જો નિવેદન સ્પષ્ટ શબ્દોમાં આગળ વધીને એવું જણાવે કે 'બી' એ 'એ' ની હત્યા કરી છે, તો તે કબૂલાત સમાન બને છે. કોઈ જવાબ માત્ર ત્યારે જ કબૂલાતનો દરજ્જો મેળવે છે જો સ્પષ્ટ શબ્દોમાં અથવા મૂળભૂત રીતે, ગુનો બનતા તમામ તથ્યો ગુનેગાર દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે. જો તેના નિવેદનમાં પોતાને નિર્દોષ દર્શાવતી બાબત પણ સમાવિષ્ટ હોય તો તે કબૂલાત રહેતી નથી. અનુચ્છેદ ૨૦(૩) કબૂલાત અને સ્વ-દોષારોપણ પર પ્રહાર કરે છે પરંતુ અન્ય પ્રસ્તુત તથ્યોને અસ્પૃશ્ય રાખે છે."

"૫૩. અમે ઠરાવીએ છીએ કે કલમ ૧૬૧ પોલીસને તપાસ દરમિયાન આરોપીની પૂછપરછ કરવાની સક્ષમતા આપે છે. અનુચ્છેદ ૨૦(૩) નો પ્રતિબંધિત વ્યાપ પોલીસ પૂછપરછના તબક્કા સુધી પાછળ જાય છે - દલીલ કરવામાં આવી છે તેમ માત્ર કોર્ટમાં જ શરૂ થતો નથી. અમારા ચુકાદા અનુસાર, જ્યાં સુધી પોલીસ તપાસનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી અનુચ્છેદ ૨૦(૩) અને કલમ ૧૬૧(૧) ની જોગવાઈઓ મૂળભૂત રીતે એક જ ક્ષેત્રને આવરી લે છે. સ્વ-આરોપણ પરનો પ્રતિબંધ અને મૌન

રહેવાનો અધિકાર, જ્યારે કોઈ એક તપાસ કે ટ્રાયલ ચાલુ હોય, તે કેસથી આગળ વધીને પેન્ડિંગ કે તોળાતા અન્ય ગુનાઓના સંબંધમાં પણ આરોપીનું રક્ષણ કરે છે, જે તેને ગુનાહિત બાબતો સ્વેચ્છાએ જાહેર કરવાથી રોકી શકે છે. અમે 'દબાણપૂર્વકની જુબાની' ને માત્ર શારીરિક ધમકીઓ કે હિંસા દ્વારા મેળવેલા પુરાવા તરીકે જ નહીં, પરંતુ માનસિક ત્રાસ, વાતાવરણનું દબાણ, પર્યાવરણીય બળજબરી, થકવી નાખતી પ્રશ્નોત્તરીની લંબાઈ, દબંગાઈ અને ધાકધમકીભરી પદ્ધતિઓ અને તેના જેવી બાબતો દ્વારા મેળવેલા પુરાવા તરીકે અર્થઘટન કરવા માટે પ્રેરાઈએ છીએ - ઉલ્લંઘન માટેનો કાનૂની દંડ નહીં. તેથી, જવાબ આપવાનો ઇનકાર કરવાથી કે સાચો જવાબ ન આપવાથી ઉદ્ભવતા કાનૂની જોખમોને અનુચ્છેદ ૨૦(૩) ના અર્થ હેઠળ બળજબરી ગણી શકાય નહીં. કાર્યવાહીની શક્યતા બંધારણીય અધિકારના ઉપયોગમાં કાનૂની તણાવ તરફ દોરી શકે છે પરંતુ તેમ છતાં, મૌનનું વલણ એ ગણતરીપૂર્વકનું જોખમ ઉઠાવવા સમાન છે. બીજી તરફ, જો ગુનાહિત વાંકનો મજબૂત સંકેત આપતી માહિતી આરોપી પાસેથી મેળવવા માટે પોલીસ દ્વારા કોઈ દબાણ, સૂક્ષ્મ કે સ્થૂળ, માનસિક કે શારીરિક, પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ, પરંતુ પૂરતા પ્રમાણમાં નોંધપાત્ર લાગુ કરવામાં આવે છે, તો તે 'દબાણપૂર્વકની જુબાની' બને છે, જે અનુચ્છેદ ૨૦(૩) નું ઉલ્લંઘન કરે છે."

તેવી જ રીતે, વિદ્વાન વકીલે સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૧૬૯૪/૨૦૧૪ માં તારીખ ૨જી મે ૨૦૧૪ ના રોજ આ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા મૌખિક ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે, જેમાં આ કોર્ટે નીચે મુજબનું તારણ આપ્યું છે:

> "૪. જ્યાં સુધી અરજદારો પાસેથી નાણાંની વસૂલાતના પ્રશ્નનો સંબંધ છે, એ બાબત સમજાતી નથી કે ઉચાપતના માત્ર આક્ષેપના આધારે, જે હકીકત હજુ સુધી સાબિત થઈ નથી, તપાસના એક પગલા તરીકે નાણાંની વસૂલાતની શું જરૂર હતી.
>
> ૫. ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ, સમગ્ર કેસ દસ્તાવેજી પુરાવા પર આધારિત છે અને ટ્રાયલ દરમિયાન હિસાબોની ચકાસણી અથવા તપાસ દરમિયાન એકત્ર કરવામાં આવે તેવા અન્ય દસ્તાવેજો ચિત્ર સ્પષ્ટ કરશે. વાસ્તવમાં, હિસાબો તપાસ્યા પછી વધુ રકમ ચૂકવવામાં આવી હોવાનો આક્ષેપ કરીને ફરિયાદપક્ષે પોતાનો કેસ દસ્તાવેજો પર જ નિર્ભર રાખ્યો છે. આમ, વિદ્વાન ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કરવામાં આવેલું તારણ કે તપાસ દરમિયાન કોઈ બનાવટી દસ્તાવેજ પકડાઈ શકે છે, અને તેથી રિમાન્ડ મંજૂર કરવા જોઈએ, તે પ્રથમદર્શી રીતે અટકળો અને અનુમાનો પર આધારિત હોય તેમ જણાય છે."

૭. આમ, આ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત તારણો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે નાણાંની વસૂલાત માટે રિમાન્ડ મંજૂર કરી શકાય નહીં. હાલના કેસમાં, તે જ રકમ માટે નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળની કાર્યવાહી સક્ષમ ફોજદારી અદાલત સમક્ષ પેન્ડિંગ છે, અને તેથી, વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ હુકમમાં ફેરફાર કરવો જરૂરી છે.

૮. આજે, તપાસ કરનાર અધિકારી આ કોર્ટ સમક્ષ ઉપસ્થિત છે, અને પૂછપરછ કરતાં, તેમણે આ કોર્ટને જાણ કરી છે કે તેમણે અરજદારો અને તેમના સંબંધીઓના ખાતાઓ અને લોકર્સ અંગે કેટલીક વિગતો એકત્ર કરી લીધી છે. આમ, હાલના કેસના તથ્યો અને સંજોગોને જોતાં, ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. ૩૬૪/૨૦૧૩ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૩૦મી મે ૨૦૧૪ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ ફેરફાર કરવામાં આવે છે, જેના દ્વારા અરજદારોને તારીખ ૧૪મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૫ ના રોજ સવારે ૧૦.૦૦ થી સાંજે ૬.૦૦ વાગ્યા દરમિયાન તપાસના હેતુ માટે તપાસ કરનાર અધિકારી સમક્ષ હાજર રહેવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. અરજદારો તે દિવસે અને ત્યારપછી, સદર હેતુ માટે જ્યારે પણ તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા બોલાવવામાં આવે ત્યારે તે મુજબ તપાસ કરનાર અધિકારીને સહકાર આપશે.

આ અવલોકનો અને નિર્દેશો સાથે, હાલની રિટ અરજી આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે. વાદગ્રસ્ત હુકમ ઉપરોક્ત હદ સુધી સુધારેલ રહેશે. રૂલ ઉપરોક્ત હદ સુધી સંપૂર્ણ કરવામાં આવે છે. સીધી બજવણીની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

(વિપુલ એમ. પંચોલી, ન્યાયમૂર્તિ)

એસ.એન. દેવુ

This is an AI-Assisted Translation.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========